

FENOMENUL ȘI ETOSUL MISIONAR

Pr. Dr. Florin PÂRCĂLABU

Parohia „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Vaslui

Abstract

The Orthodox mission is preservind and transmitting the truth of faith and the harvest experience of God through the church as the face and icon of God, as one who has the same work with Him through imitation and imagination, in other words doing the same things with us as with God bu participating in Her Holy mysteries and practicing virtues, through its sacramental hierarchy and the whole of God's people.

Keywords: theological virtues, christian unity, communion, holiness.

Introducere

Viața, în tot ansamblul ei, a avut și are frumusețea, diversitatea și complexitatea ei, trăirea ei presupunând nu o abordare haotică, la întâmplare, ci una elaborată, trecută prin mecanismul orându-ielii. Cel ce viețuiește, în momentul în care începe să cunoască sistemul de valori, dar și opusul acestora, atunci când realizează prin intermediul elementului istoric faptul că viața își are orientarea ei, principiile ei și un anumit scop, recunoaște că statutul de trăitor nu este unul oarecare, ci unul ce pretinde cunoaștere, calități, o înțelegere a rolului vieții și rostului pe acest pământ.

Viața duhovnicească, la rândul ei, își demonstrează complexitatea, dar și utilitatea ei, frumusețea pe care o promovează nefiind una de paradă, ci de substanță. Cel chemat a vieții în acest mod nu face din reușita proprie un scop în sine. Sensul vieții lui este viața în Hristos. Sfântul Apostol Pavel, convertit la adevărata viață, lasă posterității un reper scripturistic de necontestat: „de acum nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește întru mine” (Galateni 2, 20).

Cel solicitat a răspunde cerinței de a trăi și de a împărtăși o viață duhovnicească, călăuzit de darul și socotința Sfântului Duh, este preotul, păstorul turmei duhovnicești încredințate lui¹.

¹ Sfântul Nicodim Aghioritul, *Carte folositoare de suflet*, traducere din greacă de acad. prof. dr. Alexandru Elian, Editura Episcopiei Râmnicu Vâlcea, 1997, p. 5.

Îndeplinirea responsabilității de preot trebuie să se desfășoare pe un teren de înaltă spiritualitate creștină și să fie mereu susținută și întărită de harul lui Dumnezeu. Fără legătura preotului cu Dumnezeu și fără contactul personal cu sufletele parohiei sale nu se poate face opera de educare. Preotul modelează sufletul omului și, ca atare, el pune în lucrare sufletul său și aplică mijloacele acelea prin care inima omului este mișcată și voința înduplecată spre săvârșirea faptelor bune².

Menirea lui este una limpede: de a ajuta, ghidându-l pe cel în cauză spre a ajunge la liman. Cine urcă pentru prima dată un munte trebuie să urmeze un traseu marcat: trebuie să aibă împreună cu el drept însoțitor și călăuză pe cineva care a urcat deja acest munte și cunoaște drumul. Acesta este rolul preotului: de a fi însoțitor și călăuză³. Cu întreaga lui disponibilitate, cu iubirea lui, cu răbdarea, cu știința, cu înțelepciunea și tactul pastoral, pe care trebuie să le întruchipeze, el va fi dator să modeleze întreaga structură sufletească a fiilor duhovnicești, să-i apropie cât mai mult posibil de modelul desăvârșit, de chipul Păstorului bun, de Mântuitorul Iisus Hristos⁴.

Investigând mai amplu această problematică, aflăm că însușirea de părinte o are un preot nu numai pentru faptul că-l naște pe om din nou prin Botez, că-l pecetluiește cu pecetea Duhului, că-l nutrește înspre creștere cu Sfânta Euharistie, că-l curăță și-l dezleagă de păcate prin spovedanie, ci și pentru faptul că-l formează duhovnicește, că-l povățuiește pe calea mântuirii⁵.

Importanța demnității preoțești este revelată și de Sfântul Ioan Gură de Aur, un activ susținător al ideii de responsabilitate, în viața duhovnicească, în preoție. Preoții sunt aceia cărora li s-a încredințat zămislirea noastră duhovnicească, ei sunt aceia cărora li s-a dat să ne nască prin botez. Prin preoți ne îmbrăcăm în Hristos, prin preoți suntem îngropați împreună cu Fiul lui Dumnezeu, prin preoți ajungem mădulare cinstului cap al lui Hristos. Prin urmare, e drept ca preoții să fie pentru noi nu numai mai înfricoșători decât marii demnitari și decât împărații, dar mai cinstiți și mai iubiți decât părinții. Părinții ne-au născut din sânge și din voința trupului,

² Spiridon Câdea, *Studii și articole de pastorală ortodoxă*, Editura Arhiepiscopiei Sibiului, 2002, p. 29.

³ Kallistos Ware, *Împărăția lăuntrică*, Editura Christiana, București, 1996, p. 61.

⁴ Spiridon Câdea, *op. cit.*, p. 28.

⁵ *Ibidem*, p. 126.

preoții, însă, sunt pricinuitoarii nașterii noastre din Dumnezeu, ai acelei fericite nașteri din nou, ai libertății celei adevărate și ai înfierii după har⁶.

La capitolul responsabilitate, cei ce s-au ocupat de valorile preoției au evidențiat o anume exigență, un anume standard, la înălțimea căruia trebuie să ajungi și de acolo să privești altfel, să acționezi într-un anume fel, fiind și răspândind ceea ce ești. Datoria principală a preoților este aceea de a reconstitui, menține și întări continuu integritatea spirituală a parohiei. Ei trebuie să facă totul pentru a evita apariția în spațiul parohial a unui cerc periferic de credincioși, care se identifică numai parțial cu comunitatea lor. Se știe că victimele prozelitismului sectar se recrutează din rândul acestor marginalizați din diferite cauze. Deși Biserica posedă totul, unii credincioși caută în afară acel esențial pe care nu-l găsesc în activitatea parohiei, nu numai în termeni de atmosferă umană, ci și în termeni de angajament spiritual expres și mai ales de exercițiu concret al harismelor particulare. De aceea, stilul de viață parohială, disciplina pastorală și îndeosebi coordonarea de către preot a unei diversități de daruri și slujiri joacă aici un rol decisiv⁷.

Misiunea Bisericii Ortodoxe nu este una ofensivă și nu se poate vorbi de o strategie cu obiective clare. Să nu uităm că Biserica Ortodoxă a ieșit dintr-o perioadă în care a trebuit să-și limiteze misiunea strict între zidurile Bisericii și încă mai suferă de aceste urme. Dacă pentru celelalte două confesiuni strategia misionară reprezintă unul din obiectivele majore, Biserica Ortodoxă pare a avea alte priorități, fără să neglijeze misiunea, dar înțelegând-o diferit. Preocuparea ei esențială este viața sacramentală, factorul uman nefiind suficient pentru convertirea oamenilor, ci aici fiind nevoie de lucrarea lui Dumnezeu.

Misiunea este mai mult decât o realitate spirituală reală în devenire, fără diferențe de timp în cadrul iconomiei, dar și o realitate istorică fiind capabilă să anticipeze veridic realizarea sa spirituală.

Interpretând misiunea Bisericii doar în termenii pur istorici, aceea de extensiune vizibilă Trupului Tainic, se diminuează dimensiunea sa interioară și apar rupturi între diferitele momente

⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, traducere de pr. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București. 1998, p. 54.

⁷ Pr. prof. dr. Valer Bel, *Misiune, parohie, pastorație*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2002, p. 20.

sau etape ale mântuirii, „căci dacă misiunea nu este fidelă Tradiției apostolice și nu vizează transmiterea credinței și a vieții în Hristos, așa cum aceasta s-a păstrat și s-a transmis în continuitate istorică neîntreruptă în Biserică și nu vizează zidirea Trupului lui Hristos, în sensul arătat mai sus, atunci evident, este o formă coruptă de misiune și, prin urmare, o contramărturie. Nimic nu este mai confuz decât o *misiune* care se pretinde creștină, dar nu transmite credința adevărată în Hristos și nu vizează desăvârșirea și mântuirea omului ca membru al Bisericii Sale”⁸.

Interpretând misiunea doar în termenii spirituali, în sensul strict al mântuirii sufletelor, se va diminua dimensiunea istorică și provizorie. „Afirmația că Biserica este misionară nu reprezintă o chestiune secundară. Ea nu este întâi Biserică și apoi misionară. Aceasta ar putea părea surprinzător în măsura în care noi înțelegem misiunea ca o acțiune. Dacă misiunea este numai o lucrare, o activitate a Bisericii, trebuie ca mai întâi să existe Biserica, pentru a putea mărturisi. Dar noi vedem că, din ziua Cincizecimii, mărturia credinței face parte chiar din esența vieții creștine.”⁹

Misiunea nu poate fi văzută decât din perspectivă ecleziologică, pentru că Biserica nu este un simplu instrument al misiunii, ci misiunea este un criteriu al Bisericii și nu există Biserică adevărată în afara misiunii. De aceea, Biserica poate reprezenta la fel de bine și scopul misiunii și, în același timp, principiul și condiția ei¹⁰.

Centrul misiunii este, în tradiția Sfinților Părinți, Sfânta Liturghie, în timpul căreia Biserica pregătește, hrănește și trimite misionari în lume¹¹.

Misiunea include și noțiunea de „evangelism” ca una din trăsăturile ei esențiale. Evangelism înseamnă proclamarea mântuirii în Hristos către cei care nu cred încă în El, chemându-i la pocăință și convertire, invitându-i, în același timp, să devină membri activi ai Bisericii, prin împărtășirea cu Sfintele Taine și trăind, astfel, întru

⁸ Arhid. lect. dr. Ioan Ică jr., „Misiune și mărturie creștină față de prozelitismul religios care este o contramărturie creștină”, în vol. *Pastorație și misiune în Biserica Ortodoxă*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, p. 34.

⁹ Pr. prof. dr. Boris Bobrinsky, *Taina Bisericii*, traducere de Vasile Manea, Editura Patmos, Cluj-Napoca 2002, p. 133.

¹⁰ *Ibidem*, p. 135.

¹¹ Pr. Daniel Benga, *Apostolatul social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos*, conferință preoțească, 2 ianuarie 2006, p. 7.

puterea și înrâurirea Sfântului Duh. Dar, misiunea creștină trebuie înțeleasă la adevărata ei valoare numai din perspectiva Învierii lui Hristos. Numai datorită Învierii, Evangheliile au fost scrise, altfel n-ar fi avut nici un sens. Numai prin Înviere, comunitatea creștină primară și-a afirmat identitatea și zelul misionar. Hristos cel Înviat atrage pe toți la El (Ioan 12, 32; Timotei 3, 16). Misiunea înseamnă, de fapt, proclamarea și manifestarea atotcuprinzătoare a Împărăției lui Hristos cel Înviat Care nu este încă cunoscut și recunoscut de către toți, deși, El este o realitate copleșitoare și mântuitoare actuală. De aceea, misiunea este o îndatorire permanentă a Bisericii. În gândirea ortodoxă, misiunea este totdeauna ecleziocentrică. Teologia patristică a accentuat mereu faptul că Biserica este Împărăția lui Dumnezeu pe pământ și că „a fi în Biserică înseamnă a fi în Împărăție”. Caracterul eclezial al misiunii înseamnă că „Biserica este scopul, împlinirea Evangheliei și nu numai un instrument sau mijloc al misiunii”. Biserica este parte integrantă a mesajului pe care îl proclamă. „Biserica este scopul misiunii și nu invers.”¹² Cu alte cuvinte, ecleziologia determină misiologia, iar misiunea poate deveni, astfel, „parte a naturii Bisericii”. În practica misiunii nu se permite nici unei persoane sau grupuri de persoane ori organizații să desfășoare misiune fără trimitere și sprijin canonic din partea Bisericii.

Caracterul misionar al credinței, nădejzii și dragostei

Din punct de vedere etimologic, cuvântul *virtute* provine din latinescul *virtus* (derivat din *vir* – bărbat, deci ceva specific bărbatului), iar acesta e cuvântul corespunzător grecescului ἀρετή¹³, înțelesul primordial al amândurora fiind tărie, curaj, iar mai apoi însemnând forța de a rezista în fața răului și de a practica binele.

La vechii greci, virtutea avea totdeauna un caracter concret: puterea lui Heracle, vitejia lui Ahile, frumusețea Afroditei etc. Cel dintâi filosof care acordă virtuții un înțeles abstract, considerând-o ca o dispoziție sau putere sufletească, este Platon. La romani, Cicero o definește astfel: „Căci virtutea e numită astfel de la *vir* (bărbat),

¹² Prof. dr. Nifon Mihăiță, *Misiologie creștină*, curs pentru uzul Facultății de Teologie, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, 2005, p. 9.

¹³ *Dicționar de neologisme*, Editura Academiei Române, București, 1978, p. 1145.

căci îndeosebi bărbatului îi este specifică și proprie puterea (tăria, curajul)”¹⁴.

În creștinism, noțiunea de virtute primește un înțeles mai deplin și, totodată, un înțeles moral prin excelență. Acest cuvânt se întâlnește în Noul Testament numai de patru ori (I Petru 2, 9; II Petru 1, 3; Filipeni 4, 8; II Petru 1, 5), dar în aceste locuri cuvântul virtute este întrebuințat în înțeles dogmatic: ca perfecțiune sau desăvârșire dumnezeiască ori ca putere omenească.

Spre deosebire de concepția antică, izvorul virtuții creștine nu stă numai în puterile omenești, de aceea singură, străduința creștinului nu poate da naștere la virtute, căci izvorul ei stă în harul divin, precum spune Sfântul Apostol Pavel: „căci Dumnezeu este Cel ce lucrează în voi și ca să voiți și ca să săvârșiți, după a Lui bunăvoință” (Filipeni II, 13). Esența virtuții nu stă nici în intelect, nici în sentiment, nici în voință. Virtutea creștină însumează sufletul nostru în întregime, cuprinzând, în același timp, și intelectul și afectivitatea, dar și voința noastră.

Virtuțile morale sunt acelea care călăuzesc viața creștinului față de sine și față de aproapele său. Ele au drept scop moralizarea credinciosului și formarea unui model după care să-și organizeze viața, rădăcina acestor virtuți fiind legea morală naturală, sădită în firea omului chiar de la creație¹⁵.

Virtuțile sunt – potrivit Sfântului Petru Damaschinul – lumina și soarele sufletului: „și precum soarele, călătorind de fiecare dată de la răsărit până la apus dă o zi, iar lipsind el, se face noapte, așa și fiecare virtute pe care o săvârșește omul luminează sufletul, iar ascunzându-se ea, se face patimă și întuneric, până ce agonisește omul iarăși virtutea și prin aceasta vine lumina”¹⁶. Virtuțile creștine reprezintă calea și „scara cea mică și scurtă” spre Împărăția cerească¹⁷.

¹⁴ Mitropolit dr. Nicolae Mladin, prof. diac. dr. Orest Bucevschi, prof. dr. Constantin Pavel, prof. diac. dr. Ioan Zăgrean, *Teologia morală ortodoxă*, EIBMBOR, București, 1979, p. 338.

¹⁵ Pr. prof. dr. Constantin Galeriu, *Jertfă și răscumpărare*, Editura Harisma, București, 1991, p. 52.

¹⁶ Sfântul Petru Damaschinul, *Învoățături duhovnicești ale Sfântului Petru Damaschin*, în colecția „Filocalia”, vol. V, traducere de pr. prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1976, p. 247.

¹⁷ Sfântul Grigorie Sinaitul, *Ale celui dintre sfinți părintelui nostru Grigorie Sinaitul. Capete foarte folositoare în acrostih*, în colecția „Filocalia”, vol. VII, traducere de pr. prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1977, p. 139.

Ele sunt asemenea unei scări spre cer, pe care urcă și coboară îngerii, susținându-i și ajutându-i pe ostenitori în acest urcuș duhovnicesc¹⁸. La capătul de sus al acestei scări a desăvârșirii Se află Însuși Dumnezeu, Cel ce așteaptă de la început hotărârea noastră de a porni pe această scară nevăzută și aducătoare de fericire adevărată.

Cel mai desăvârșit model al virtuții creștine este Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos. Sfinții s-au străduit să realizeze în viața lor proprie modelul virtuții Domnului Hristos, dar fiind numai oameni, nu au putut ajunge la plinătatea desăvârșirii.

Data fiind importanța virtuților în urcușul duhovnicesc al fiecărui creștin, ne propunem în această lucrare să prezentăm o categorie a virtuților, și anume, pe cele teologice.

Deoarece omul a fost creat ca ființă cugetătoare și liberă care trebuie să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu, el este dator ca neconținut să se îndrepte spre El și să stea în legătură cu El. Neputincios fiind prin propriile sale puteri să facă acest lucru, Dumnezeu îi întinde mâna Sa, prin harul revărsat asupra lui prin virtuțile teologice.

Cele trei virtuți teologice, credința, nădejdea și dragostea, sunt mijloace dumnezeiești date creștinului odată cu harul sfinților prin Taina Sfântului Botez, spre a putea cunoaște pe Dumnezeu și spre a putea sta în legătură cu El. Aceste virtuți sunt date creștinului prin harul sfinților și, ele sunt condiții absolut necesare pentru desăvârșirea creștină. În același timp, prin cultivarea lor, creștinul care le posedă devine om desăvârșit pe măsura vârstei deplinătății lui Hristos (Efeseni 4, 13).

Fiind virtuțile cele mai înalte, virtuțile teologice se deosebesc de celelalte virtuți prin următoarele însușiri:

a) Virtuțile teologice se revarsă asupra credinciosului prin lucrarea Duhului Sfânt, odată cu harul sfinților dat creștinului prin Taina Sfântului Botez. Deci, creștinul primește harul acestora mai înainte de a avea vreun merit personal.

b) Ele nu izvorăsc din puterile firești ale credinciosului, ci sunt haruri date de Dumnezeu acestuia, pentru atingerea scopului său supranatural.

¹⁸ Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, în colecția „Filocalia”, vol. VI, traducere de pr. prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1977, p. 84.

c) Fiind date ca haruri supranaturale, ele prin păcatele împotriva lor nu numai că slăbesc, dar rămân virtuți incomplete sau chiar dispar.

„Deoarece virtuțile teologice ne pun în legătură cu Dumnezeu, fiind date creștinului în acest scop prin har, aproape toți teologii le definesc în același fel. Astfel, credința e definită ca o convingere neclintită, formată în creștin prin harul divin, în puterea căreia el ține ca adevărate toate cele descoperite de Dumnezeu, pentru autoritatea lui Dumnezeu cel ce le-a descoperit și a Bisericii Sale; nădejdea e așteptarea cu încredere, ce se formează în creștin datorită harului divin, a fericirii veșnice, pe temeiul făgăduinței divine, precum și al mijloacelor necesare pentru a o ajunge; iubirea sau dragostea este virtutea ce se formează în creștin datorită harului divin, în puterea căreia acesta îl consideră pe Dumnezeu ca pe cel mai înalt bun al vieții sale și năzuiește spre El, silindu-se din toate puterile să ajungă în cea mai deplină comuniune cu El.”¹⁹

Treimea virtuților teologice constituie o unitate desăvârșită în viața creștinului, ele fiind într-o strânsă legătură una cu alta. Pe Dumnezeu Îl cunoaștem prin credință, ne îndreptăm spre El ca spre obiectul cel mai înalt al aspirațiilor și năzuințelor noastre prin nădejde și ne unim cu El în modul cel mai deplin, încă de pe pământ, prin iubire, putând ajunge, astfel, la împlinirea scopului nostru ultim – mântuirea.

Dacă ne gândim la aceasta, putem înțelege, mai ușor, atât rangul înalt al virtuților teologice, cât și poziția lor în raport cu celelalte virtuți, precum și importanța acestora.

Ordinea virtuților teologice e cea arătată de Sfântul Apostol Pavel (I Corinteni 3, 13): credința, nădejdea și iubirea, iar aceasta din urmă este cea mai desăvârșită, deoarece ea nu e numai mijloc, ci și scop în sine, căci ea nu încetează în lumea aceasta, ci ne însoțește și în viața veșnică. De asemenea, iubirea poate exista singură, căci ea cuprinde credința și speranța, în timp ce acestea nu pot exista fără iubire, decât ca virtuți nedepline.

Trăirea credinței în legătura dragostei, în unitatea pe care o creează dragostea, îl face pe credincios să-L simtă în ființa sa pe Hristos și să se simtă pe sine în Hristos, să se simtă una cu El, să se simtă în Biserică și să simtă Biserica vie în el.

¹⁹Mitropolit dr. Nicolae Mladin, prof. diac. dr. Orest Bucevschi, prof. dr. Constantin Pavel, prof. diac. dr. Ioan Zăgrea, *op. cit.*, p. 370.

Ecumenicitatea internă a Bisericii o formează ecumenicitatea credinței, realizată prin dragoste. Trăind credința în unitatea dragostei, se trăiește în Hristos și Hristos trăiește în cel ce crede și iubeste²⁰. Efortul ecumenist trebuie să se îndrepte în mod logic de la practic la teoretic, de la iubire la doctrină²¹.

Iubirea creștină înlesnește Bisericilor creștine să sesizeze și să valorifice toate perspectivele și preocupările pozitive ale omului, stând mereu alături de el și identificându-se cu speranțele și cu aspirațiile lui. Slujirea omului, la care Bisericile sunt îndemnate de iubire, trebuie împlinită fără nici un fel de rezervă, în numele aceluiași principiu etern valabil al creștinismului, care este iubirea, Condiția esențială a unirii creștinilor se concretizează în imperativul de a fi una în iubirea lui Hristos, care cuprinde, fără deosebire, pe toți oamenii²².

Dacă iubirea, înțeleasă greșit, generează tot felul de confuzii și erori, favorizând pe unii în dauna altora, iubirea adevărată, așa cum a practicat-o Mântuitorul și cum trebuie să o practice adevărații creștini, se prezintă cu totul sub alte forme ce au finalitate soteriologică. Ca să rodească, iubirea trebuie pătrunsă de credință și cunoaștere, căci credința este cea care infuzează iubirea lui Hristos în inima creștinilor, pentru a se revărsa apoi, de aici, ca iubire față de semenii. Credința și iubirea, ca și iubirea față de semenii și cunoașterea, nu pot fi separate²³. Aceasta din urmă este voința de a te dăruia celuilalt, de a te devota lui, total, dezinteresat, implicând o neabănută desfășurare de energie²⁴.

Impasul ecumenismului contemporan se datorează mentalității occidentale, care separă iubirea de cunoașterea lui Dumnezeu, de cunoașterea adevărului. Această moștenire a creat o neputință de a străbate prin iubire adevărul. Azi, problema unității creștine se cere pusă simultan sub cele două forme, căci, iubirea fiind luminată de cunoaștere și adevărul fiind deținut prin iubire și ca iubire, două roade bogate.

²⁰ Pr. prof. Liviu Stan, *Ecumenicitate și Ortodoxie Ecumenică*, în „Mitropolia Olteniei”, anul VII (1955), nr. 5-6, p. 267.

²¹ Pr. Dumitru Stăniloae, *Aspecte actuale ale ecumenismului*, în „Ortodoxia”, anul XVI (1964), nr. 4, p. 545.

²² *Ibidem*, p. 547.

²³ Diac. prof. Orest Bucsevchi, *O datorie izvorâtă din porunca iubirii creștine*, în „Ortodoxia”, anul IX (1957), nr. 1, p. 183.

²⁴ Dumitru Belu, *Despre iubire*, Editura Omniscope, Craiova, 1997, p. 114.

Concluzii

Așadar, efectuarea unității creștine este cel mai de preț lucru pe care îl poate face dragostea creștină. Așa precum razele pornesc toate de la izvorul luminii, și virtuțile omului creștin se întrunesc și pornesc toate din dragoste. Dragostea creștină creează sfințenia și mântuiește, pregătind pe oameni pentru adevărata viață, care este la Dumnezeu.

Fără de credință, nădejde și iubire, omul nu poate deveni și nu poate rămâne om. Rода cea mai de seamă și nota caracteristică este veșnicia și bucuria transfiguratoare, starea paradisiacă de fericire pe care o comportă. Adevărata comuniune a creștinilor se întemeiază pe iubire, care dă fiecăruia caracterul de a fi om, bucuria de a recunoaște în celălalt pe fratele său și de a fi recunoscut, la rândul-i, ca frate de către acela. Iubirea, zice Sfântul Apostol Petru, acoperă mulțimea de păcate (I Petru 4, 8), iar cel ce întoarce pe aproapele de la rătăcire, zice Sfântul Iacov, își șterge mulțimea greșelilor (Iacov 6, 20). Dragostea aduce suprema fericire, suprema abnegație. Ea face pe creștin să se deosebească prin esențialul și specificul evanghelic, care este iubirea²⁵.

Astfel, creștinii în pelerinajul spiritual al lumii, înconjurați de zelul mântuitor al virtuților, merg spre Împărăția lui Dumnezeu, care înseamnă eternizarea omului în dialogul viu și transfigurator cu Dumnezeu din lumina neapropiată.

²⁵Pr. prof. Haralambie Roventza, *Iubire creștină*, București, 1936, p. 13.